

תיקוני עירובין

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 248
אייר תש"פ

מתנדנד ברוח. היה מקום שקשרו רק סרט אדום לבן של המשטרה, ועוד דברים שאכ"מ לפרטם. ובחלק מהמלונות נשלח מומחה לעירובין שיתקן את הדרוש להשלמת המחיצות לעירוב.

במלון הנ"ל היה מקום מסוים שרצו לסגור שלא יעברו בו, ובמקום להעמיד גדרות רשת, עשו בו מכשול מחוט תייל הנקרא קונצרטניה, שהוא סליל של תייל ארוך, ופותחים אותו במצב שהוא נשאר מגולגל כמו סליל כעין צינור. והוא מצוי בגדרות של הצבא. השאלה הראשונה היתה, האם הקונצרטניה כשרה למחיצה, משום דין לבדו בין חוטי התייל.

לכאורה זה ברור שיש לבדו, מרחוק זה נראה צפוף מאוד. אבל המשיב במוקד כבר פגש כמה פעמים בשאלה זו. ומתוך הנסיון השיב להם שבאופן שהתייל מתוח רגיל, יש הרבה מקומות שאין לבדו בין חוטי התייל, וצריך לגשת קרוב ולמדוד. מרחוק רואים את הצד השני של הסליל כאילו הוא צמוד לצד הראשון, ואז נראה שהחוטם צפופים. אבל כשניגשים קרוב ומוודים, מגלים שיש מרחק ביניהם, שכל צד של הסליל לעצמו, יש רווחים גדולים בין חוט לחוט [במרכז הסלסול], ויש הרבה מקומות לאורך התייל שאין לבדו. כמובן שלפעמים ניתן לדון עומד

שמשיבות גדולה הטכסה תייל קונצרטניה למחיצת העירוב

מרובה על הפרוץ, אך צריך להתבונן בכל מקרה אם מתקיימים כל התנאים [מכוון, וללא אתי אוריא, ועוד]. כמו כן יש קטעים שלא פורסים את התייל פתוח כרגיל, מחמת שיש עודף בסליל, ואז הרווחים קטנים ויש לבדו ביניהם. האברך שהתקשר ניגש אל התייל, מדד וגילה שבאמת אין לבדו בהרבה חוטים. ומיד באה השאלה השניה, אם כן מה עושים, איזה פתרון יש למוקד העירוב כדי שהתייל יהיה כשר למחיצה. המשיב אמר לו שישק חוטים דקים ופשוטים, ויקשר חוטים בקווים מאוזנים כל פחות מג' טפחים, והם יעשו לבדו. האברך לא קיבל את הפתרון, כי אמר שזה עבודה קשה בשבילו, והוא רוצה פתרון יותר קל.

כעבור זמן קצר הוא חזר עם רעיון אחר, ושאל על כשרותו. האם אפשר לפרוס על כל התייל סדין גדול, וזה ישלים את הלבדו. הוא ידע שסדין לבד אינו כשר, כי אינו עומד ברוח, אבל כאשר הוא מונח על התייל הוא לא יתנדנד. המשיב נתן אישור לדבר, ואמר שזה פתרון מוצלח, ואפשר לעשות אותו גם על ידי מפת נילון חד פעמית, רק הוסיף שישקשרו קצת שלא יתדומם מהרוח. האברך השיג מישורה מטלזסטון שהביא לו בד של שלט גדול (שמשינות) של הכנסת ספר תורה שכבר היתה, וזרק להם את הבד מעל הגדרות. האברכים לקחו את השלט הגדול, ופרסו אותו על התייל, ובמקומות שהיה חסר השלימו עם קרטונים, כמובן גם נדקרו קצת מהתייל אבל היה להם אושר של עשיית עירוב, שהיתה להם מחיצה כשרה לשבת.

להשתמש בסידור על הגדר בלי להרימו

בגליון הקודם הארכנו לבאר את ההלכות המיוחדות לתקופה זו, שעושים מנינים בחצרות ובשטחים פתוחים, ומתעוררות שאלות רבות הנוגעות לטלטול הסידור והחומש בחצר שאין בה עירוב, או שנמצאים בצדי הרחוב שלא מסתמכים על העירוב שנעשה בו, ועל כן נזהרים שלא להעביר בו יותר מד' אמות [שהם בסה"כ פחות משני מטרים], ומניחים מלפני שבת, סידור וחומש, במקום שאמורים לעמוד בתפילה, וכך יכולים להשתמש ללא צורך בטלטול כלל.

אבל י מקרים שגם בתוך ד' אמות אסור להעביר חפץ, כאשר החפץ עובר מרשות לרשות, כגון מרשות היחיד לכרמלית וכדומה. נידון זה נוגע בהנחה על גדר כמו שבארנו בגליון הקודם, וכאן נעמוד על דבר נוסף שכיח מאוד, שנשאלנו במוקד הטלפוני מאברך שהבין את הנושא הנ"ל, ובמצב שהסתדר לו במנין שבו הוא מתפלל, הוא צריך לעמוד ברחוב ולא בתוך החצר, ושאל האם יוכל לעשות פתרון מוצלח יותר, שיביא מערב שבת סידור וחומש, ויניח אותם על הגדר, ואח"כ בשבת לא ירים אותם מהגדר כלל, אלא ישתמש בהם כשהם מונחים כל הזמן, יפתח ויפדף, ולא ירים אותם. האם דבר זה מותר לעשות, והאם הוא תלוי בדין הרחוב.

והנה כדי להשיב על שאלה זו, יש לבאר דין נוסף שמבואר בשו"ע (סי' ש"ט) שמותר לאדם לעמוד ברשות הרבים ולהושיט ידו לתוך רשות היחיד

שימת לב ועירנות שלא להיכשל בחילול שבת בצימרים ומלונות ממלונות הקורונה ברחבי הארץ, אלון תבור, רוח הגלילית גורן, אכזיב, כינר, פנורמה, ניר עציון, ועוד, הגיעו למוקד העירוב

שאלות מגוונות גם בהלכות עירובין. משפחות יקרות, אברכים מיוחדים שמדקדקים בהלכה, מצאו את עצמם מגיעים למקומות שאף פעם לא ביקרו בהם, וכל מבטם על המלון היה "איך מקיימים בו את כל ההלכות".

לחיי השיגרה הם רגילים לשים לב שכל מעשה יהיה כהלכה, ערב שבת מסדרים את חפצי המוקצה בארון, מכינים את הבלעך והפלטה, מעבירים את המקרר למצב שבת, וכן הלאה. זה הם כבר עושים מתוך הרגל. אבל כעת במלון יש הרבה דברים שונים, לא הכל מותאם למדקדקים בהלכה, צריך שוב לעורר את המחשבה, מה עוד צריך להכין לפני שבת, כדי שלא נפגוש פתאום בדבר האסור. ובין הדברים שהם עוררו את עצמם ואת הסובבים, לשים לב לדיני הטלטול וההוצאה, עשיית עירוב חצרות, ואם צריך גם שכירות רשות בעבור עובדי המלון ואורחים שונים. בשכונה שהם גרים הם כבר רגילים שאינם מוציאים חפץ מהדירה, וגם חצר אין להם, אבל כעת במלון, החצר היא כמו חדר של הבית, לא הכל נמצא בדירה, האוכל מגיע למבנה אחר וצריך לקחת משם, הישיבה עם הילדים היא בחצר, וכל הדברים השגרתיים כרוכים כעת בטלטול, ובכשרות העירוב של המתחם, שאינו דבר פשוט כל כך.

לא נאריך כעת בכל הפרטים של ההלכות שמתעוררות במצבים אלו, רק נציין את הנושא כנקודה חשובה ביותר לכל הנוסעים לנופש לשבת, בצימרים בישובים, או אפילו לשוכרים דירה בעיר ובשכונה חרדית, ששמירת השבת במצבים אלו אינה פשוטה, ויש הרבה דינים והלכות שאינן מצויות כשנמצאים בבית, ובמקום אחר הן מצויות מאוד, דברים שאדם לא יכול לתאר אותן מראש. לדוגמא, מה עושים אם אין פלטה, או מגלים בבין השמשות שהפלטה מקולקלת. או שגילו בשבת שיש מנורה עם חיישן שנדלקת בפתיחת דלת, או כשמבחינה בתזוזה של אדם ובמקרה שהדם כבר נעמד באמצע החצר ואינו יכול לזוז. פתאום הבגד נקרע וצריך להצמיד אותו עם סיכה, או למצוא פתרון כשאין סיכה. הילד נפל וצריך חבישה. כלי מסוים מונח תחת מוקצה איך צריך לטלטלו. חפץ של המשכיר שהילד הוציא אותו לרחוב וחייבים להחזירו באמצע שבת כדי שלא יגנב. ועוד מאות מקרים בלתי צפויים. [וכל זה חוץ מהמלונות שיש בהם שיכלולים דיגיטליים, שבהם אי אפשר להסתדר כלל בשבת, כגון חיישן שמדליק ומכבה אור או ונטה בשירותים, וחיישן לפתיחת הברז ללא פתיחה ידנית, ועוד]. ומי שאינו עירני לקיום ההלכה, יכול ח"ו להיכשל באיסורי שבת, ברוב הל"ט מלאכות שבת. [וכל זה מלבד ענין המים של שבת, מוני מים, מזגן עם חיישנים וכו'].

לכן כל אדם יראה לשים לב לפני הנסיעה, לבדוק אם יש שם תנאים טובים גם לקיום ההלכה, ובפרט לפני שהותו במקום, יתבונן הוא ומשפחתו על כל מעשיהם שהיה כראוי, ואם מתעוררת שאלה בהלכה ידונו בה יחד. ועצם השאלה והתשובה זה לזה, יהיה להם לחיזוק ולשימת לב לא להיכשל.

בדיקת הגדרות במלונות לחולי קורונה

נביא כאן דבר שקשור להלכות מחיצות, שנעשה ע"י כמה אברכים שנמצאים במלון יערים, הנמצא ליד ישוב מעלה החמישה וישוב טלזסטון, שבו שוהים חולי קורונה שהיו בריאים. בכל המלונות היה מקום מסוים שהוקצה למטרה זו, [בדרך כלל לא כל המתחם נמסר להם], ופיקוד העורף העמיד גדרות כדי לתחום ולסגור את המקום של החולים, כדי שלא יצאו ממנו ולא יגרמו להדבקה נוספת. בהבנה פשוטה אדם אומר, שאם הם רוצים שלא יצאו, וזה נושא בטיחותי שהקפידו עליו מאוד ולא היה ניתן לשום אדם להיכנס או לצאת, הרי דואי שזה יכול לשמש גם לעירוב כשר. ומי שראה את ההתייחסות המחמירה שלהם לבטיחות הבידוד, היה בטוח שאין צורך אפילו לבדוק את הגדרות.

בכל זאת, מי שמנוסה בבדיקת עירובים, ובדק הרבה גדרות, יודע שיש הרבה מקומות שהגדרות אינן כשרות לעירוב, ויש הרבה סיבות לכך. ואכן השוהים במקום הודרכו לבדוק את הגדרות, ובכמה מהמלונות היו צריכים להוסיף בשביל לתקן ולהכשיר אותם לעירוב. היו מלונות שבמקום של צמחיה של קוצים, לא עשו גדרות כלל, וסמכו על כך שאדם לא ילך שם. היה מלון שהיה בד ברזנט מתוח, אבל למחיצה אינו מועיל, כי בכל זאת הוא

להניח חפצים על מכסה המנוע והבאגז', באופן שלא תהיה מדרגה, כלומר שיהיו מונחים סמוך לקצה המכונית.

דין רשות היחיד בגג המכונית

לפ"ז נעבור להשיב לשאלה האם יכול להניח סידור על המכונית, מצד הלכות טלטול. הנה אם עומד בכרמלית, דהיינו חניה שבחצר, או מקום צר שאינו רשות הרבים, הרי אם מניח על המקום הנמוך מיי טפחים, גם הוא כרמלית, ואין איסור של העברה מרשות לרשות. ואם מניח על גג המכונית, יש לדון כל מקרה לגופו, אם הוא רשות היחיד, או כרמלית, או מקום פטור. אבל אם נמצא ברחוב שיש לחוש בו לדין רשות היחיד, הרי באופן זה אפילו אם המכונית רק כרמלית, ג"כ אסור להניח עליה ולהרים ממנה, כי נמצא מטלטל מרה"ר לכרמלית ולהיפך. אמנם יש לדון בזה ע"פ דברי המשנ"ב (סי' שמ"ה ס"ק ט"ז) שכל שאינו גבוה י טפחים שעומד מרשות הרבים, גם על גבי נחשב מרה"ר, כי כלי טפל לרשות שעומד בה. וא"כ מותר להניח על גבי המכונית. אבל יתכן שיש חילוק, כי המכונית כולה גבוהה י, ובתוכה יתכן שנחשב מרה"ר [כי כלפי פנים יש צרוף במחיצה, אך צריך שיהיה חלל י, ואכמ"ל], וא"כ י"ל שכלי כזה לא מתבטל לרשות שנמצא בה.

דינים אלו נוגעים גם לאדם שעף לו הכובע על גבי המכונית ורוצה להורידו ולהלבישו. וכן יש ללמוד מזה לשימוש במכונית למחיצה של החצר, שאם מדובר בצד הקידמי של המכונית, אינו כשר. ותן לחכם ויחכם עוד, כי אכמ"ל.

זיכוי הפת בעירוב הפנימי בלי לפסול את העירוב העירוני

במקביל לאברכים הרבים שטורחים לעשות עירובים בחצרותיהם, ישנם אנשים שמוציאים גם את הבעיות ההלכתיות שהעירוב הפרטי יעשה. אחת הבעיות הידועות שכבר נזכרו בפוסקים (הובא במשנ"ב סי' שס"ו ס"ק ל"ג), שאדם שמוניח פת לעירוב פרטי בבנין שלו, חולק את עצמו מהעירוב של העיר, וממילא אוסרים אלו על אלו, כלומר האדם הפרטי, פוסל את העירוב של העיר, כי גילה בזה שדעתו שלא להיות מעורב בעירוב הכללי, וא"כ יש בתוך העיר אדם שאינו שותף ומעורב בפת.

ובשביל בעיה זו כתב החכם צבי ועוד פוסקים שיעשה תנאי בעירובו הפרטי, שאם העירוב הכללי כשר, אינו עושה את העירוב הפרטי. ובבית מאיר ובחזו"א מבואר שאם מזכה את הפת שלו לכל העיר, ג"כ אין בעיה, כי אדרבה הוא מאחד את כולם ואינו מתחלק מהם. וכן אנו מורים למעשה, וכן מודפס בנוסחאות לעשיית עירוב, שמזכה לכל מי שהעירוב יכול להועיל לו. אבל באמת גם אם מישוה לא עשה כנוסח הנ"ל, מפני שלא ידע על הבעיה הזו, יש לומר שאינו פוסל, כי אינו מתכוון להיחלק מהעירוב של העיר. והראיה היא שהרי אינו מברך על עירובו, מחשש שהוא כשר לאיזו שיטה, ובהכרח שמכין שאם העירוב הוא טוב, הרי הוא סומך עליו. [וכן אומרים בשם החזו"א. שאמר להגר"ש ברמן זצ"ל]. ומ"מ לכתחילה יש לומר בפירוש או לפחות לחשוב על כך בעת עשיית העירוב. וכך מופיע בנוסחאות שנדפסו על דינו. והבא לעיל בגליון 246.

צורת הפתח של העירוב מונעת צירוף למנין

הערה נוספת שהעירו על העירובים המקיפים את החצרות, שהם מונעים מהאנשים העומדים ברחוב ובחצרות הסמוכות להצטרף למנין. כי אם צורת הפתח סוגרת את החצר למקום נפרד, אינם יכולים להצטרף. כמבואר בגמ' ובשו"ע בענין חצר קטנה שנפרצה לגדולה, שגם אם הדבר המפריד אותם זו רק מחיצה הלכתית של "פסים הנראים מבחוץ", אינם מצטרפים לעשרה. [אמנם לשיטות שמספיק לראות כדי להצטרף הם מצטרפים, כפי שהקלו במניני המרפסות. אבל לכתחילה יש להיות עם המנין, כמ"ש המשנ"ב (סי' נ"ה ס"ק כ"ב), ולולא צורת הפתח זו היו מצטרפים לכתחילה].

והנה בדרך כלל אין לוותר על עשיית העירוב במצבים אלו, כי מי שרוצה להצטרף למנין בצורה מהודרת, יכול להיכנס לחצר. אבל לאחר השבת, יש להעדיף לפסול את העירוב, כדי

לחי נשוי כדי לפסול עירוב ולצורך מנין

לעשות צירוף יותר מהודר לעומדים מחוץ לצורת הפתח. לצורך כך שאלו מכמה מקומות, כיצד אפשר לעשות פסול שלא יחייב עבודה רבה לתקון העירוב לשבת הבאה. והתשובה תלויה לכל מקום והנתונים שלו, יש אפשרות להוריד את החוט ולהשאיר את הלחיים [שאין להם דין של שני פסים, כי אינם מכוונים זה כנגד זה ביחס לצורת הרשות, עיי' שו"ע סי' שס"ג ס"ל, וכן משום שרוחב הפתח יותר מיי אמות]. ובמקום שקשה להחזיר אח"כ את החוט, ניתן להוריד לחי אחד, ועיי"ז הצוה"פ תיפסל ויחשב הכל למקום אחד, ולפני שבת יחזירו את הלחי למקומו. וכל אדם יבדוק מה יותר קל במקרה שלו. [י"א שצוה"פ שנעשתה רק לשם עירוב אינה מחלקת, ע"פ סברת הרשב"א בתיבה של ביהכ"ס. אמנם אינו דומה לתיבה שמשמשת את ביהכ"ס ממש, ויותר דומה לחצר גדולה וקטנה כמ"ש. ואכמ"ל].

ולהעביר חפץ בתוכה בלי להוציאו לרשות הרבים, [וכל מה שכתבנו שאדם שאוחז חפץ, נחשב שהחפץ מונח במקום שעומד, זהו כאשר ידו נמצאת באותה רשות [מקום] שרגליו עומדות, משא"כ ידו הפשוטה לרשות אחרת אינה נגזרת אחרי מקום רגליו, כמבואר בגמ' בתחילת מסכת שבת (דף ד:)]. אבל הוסיף השו"ע שכל זה בתנאי שאינו צריך אותו לשימוש במקום שעומד, כי אם צריך להשתמש בו, כגון שעומד ברחוב ושותה מים מכלי שמונח ברה"י, חוששים שמא יקח את החפץ אליו, ואז אסור להשתמש בו גם כשמושיט ידו או ראשו לפניו.

לפ"ז אם רוצה להשתמש בסידור על הגדר, לפתוח אותו ולדפדף בו, לכאורה הרי זה כמו שמושיט ידו לפניו ומטלטל ומותר, ואולי גם להרימו מעל אויר הגדר מותר, בלי להעביר אותו לאויר של הרחוב. אבל יש כאן בעיה שהוא משתמש בסידור, ושוב יש את החשש שמא יקחנו אליו ויעבור איסור. אלא שהשו"ע שם כתב שבכרמלית לא גזרו לחשוש שמא יקחנו אליו. ולפ"ז יש לחלק, שאם עומד ברחוב שיש לו דין מרה"ר [לשיטות שלא צריך שישם ריבוא], אסור להשתמש, אפילו שאינו מרים מהגדר אלא רק מזיז את דפי הספר. אבל אם הרחוב אינו מרה"ר אלא כרמלית, אין צריך לחשוש שיקחנו, ומותר להזיז את הסידור על הגדר, בתנאי שלא יעביר אותו מחוץ לגדר אפילו באויר.

הנחת הסידור על מכונית, ודין מחיצה בדופן המכונית

שאלה נוספת שהגיעה מאנשים שהשתמשו בפתרונות אלו, בתפילות שנערכו במקומות שאין בהם עירוב כראוי, והניחו מלפני השבת בחצר ובמקום התפילה, ובשבת השתמשו בתוך הד' אמות. הם חיפשו דבר שישמש אותם במקום שולחן או סטנדר, ומצאו פתרון להניח על המכונית שחונה בסמוך. אבל השאלה אם אין בזה איסור שמעביר מהחצר שהיא כרמלית לגג המכונית שהיא רשות היחיד.

דין הוצאה בהנחת הסידור על גבי מכונית

בתשובה לשאלה זו יש אריכות רבה, מה הדין של גג המכונית, האם הוא רשות היחיד או כרמלית ואולי אפילו מקום פטור. נציין כאן את בקצה את התנאים, אבל נדגיש שלא כתבנו כאן את כל הפרטים, ויש מקרים שבהם הדין שונה.

צירוף מחיצה שיש באמצע מדרגה

הדבר הראשון שיש לדון הוא, האם גג המכונית הוא רשות היחיד, ולגבי הנושא שלנו בהנחת הסידור, בדרך כלל לא מניחים על הגג ממש, אלא על מכסה המנוע שבצד הקידמי של המכונית, או על מכסה תא המטען האחורי [הנקרא באגז'], שהם נמוכים יותר ונוחים לשימוש. והנה במכוניות של ארבעה מקומות בדרך כלל הצד הקידמי נמוך מיי טפחים, ולכן על גביו אינו רשות היחיד. כמו כן הוא פוסל גם את הדין מרה"ר של הגג, כי מהכיוון הקידמי של המכונית אין לגג מחיצה. ואע"פ שאם נצרף את הגובה של השמשה הקידמית [שהיא משופעת יותר מתל המתלקט], יחד עם הדופן שבקידמה המכונית, יצטרפו לגובה י טפחים. מבואר בפוסקים שלא מצרפים אותם, מכיון שמכסה המנוע נמצא באמצע ויש בו מקום ישר או כמעט ישר, ברוחב ד' טפחים, יוצא שיש הפסק של מדרגה באמצע המחיצה, ומונע את צירוף החלקים למחיצה, ובאופן זה לא יכולים להחשיב אותם למחיצה אחת. וממילא הגג לא יחשב רשות היחיד, אלא כרמלית. [ולדעת הגר"א (המובא במשנ"ב סי' שמ"ה ס"ק ס"ה) יהיה דינו מקום פטור, כי לשיטתו הכלל שאין כרמלית למעלה מיי טפחים נמדד מהקרע שלמטה, ולא מקרע הגג כדברי השו"ע].

דין זה נלמד מדברי הרמ"א (סי' שנ"ח ס"ב) שאפשר לבטל מחיצה שנעשתה שלא לשם דירה, על ידי שפיכת ערימת חול בגובה ט' טפחים לפני הקיר, באופן שיש מעליה רוחב ד' טפחים, ואז הגובה של ערימת החול לא מצטרף עם המשך גובה הקיר, [ובחלק הנותר בקיר היה פחות מיי טפחים]. וכן מבואר בבאור הלכה (סי' שס"ב ס"ב) לגבי תל קטן שיש עליו מחיצה, [וע"ש בבה"ל שהסתפק אם לדמות תל למחיצה, והחזו"א פסל גם בתל]. לפ"ז אי אפשר להחשיב את הצד הקידמי למחיצה, אלא אם גובה הזקיפות הראשונה [לפני מכסה המנוע], מגיע לגובה י טפחים. ובמכוניות רבות זה פחות מגובה י טפחים לשיעור חזו"א, אך יש גובה י שיעור רח"ג, כאשר גובה החלק הזקוף הוא בין 80 ל 98 ס"מ.

תנאי נוסף לכשרות מחיצה, שלא יהיה מתחתיה חלל ג' טפחים. וגם בזה יש הבדל בין המכוניות. במכוניות הפשוטות הן נמוכות יותר, ומגיעות תוך ג' טפחים לקרע. אבל במכוניות החדשות וכן ברכב מסחרי, יש תחתיהן חלל גדול, שבחלק מהצדדים הוא יותר מג' טפחים (לשיעור רח"ג לחומרא 24/22.5 ס"מ), ובפרט בצד האחורי שגם במכוניות ישנות מגיע ליותר מג' טפחים. לכן המחיצות של הרכבים של ארבעה מקומות, בצד הקידמי והאחורי, אינן כשרות ברוב המקרים. אמנם יש פתרונות קלים להכשירם, אם מוסיפים להשלים את החסר, כגון כשיש מתחת חלל, מוסיפים אבנים או קרשים, ואפילו קרטונים דחוסים שלא יזוזו ברוח. ואם חסר בגובה, אפשר